

OBAVJESNA SREDSTVA – POGIBELJ I IZAZOV PASTORALU

MIRKO MIHALJ
Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Teologija u Splitu – Područni studij
Zrinsko-frankopanska 19, p.p. 329
21001 Split

Pregledni članak
Primljeno 10. 4. 1999.
UDK 25 : 316.77

Sažetak

S razvitkom tehničkih pomagala gotovo svakodnevno otkrivamo da je sve mir mnogo veći nego što možemo i pojmiti. Dok napredak u tehnici grabi naprijed nezaustavljivim koracima, dotle ostajemo na istom, ili pak nazadujemo, kad su u pitanju međuljudski odnosi, poznavanje samoga sebe i ljudi s kojima živimo. S jedne strane imamo nevjerojatne mogućnosti komunikacije, a s druge, istodobno, sve manje komuniciramo sa svojim najbližima, a tako i sa samim sobom i s Bogom. Služenje masmedijima u pastoralu imperativ je suvremene evangelizacije. No koliki postotak u sveukupnom medijskom prostoru zauzima ono što ima pozitivan predznak? Koliko prostora pripada vjerskom sadržaju i svemu onomu što izgrađuje međuljudske odnose, učvršćuje ljubav, obiteljski i međuljudski sklad, potiče poštovanje ljudskog dostojanstva, vrhunsku ostvarenost u čovještву, zajedništvu i svemu što životu daje božanski predznak? Tko će utemeljeno ustvrditi da udio vjerskog sadržaja nadmašuje jedan posto u sveukupnoj medijskoj ponudi u Hrvatskoj?

Ključne riječi: komunikacija, računalo, internet, župne WEB-stranice, župni list, televizijski i radijski program, ovisnost o televiziji, film, tisak, diskoteke, film i New age, masmedijska manipulacija, masmediji u pastoralu i odgoju, vjerski sadržaji u masmedijima, teologija komunikacija, crkveni dokumenti i sredstva priopćavanja

1. NEZAUSTAVLJIV RAZVOJ KOMUNIKACIJSKIH POMAGALA

Tek posljednjih nekoliko stoljeća čovjek je shvatio gdje živi. Njegova Zemlja nije neka čvrsta platforma usidrena na temeljima svemira. U novije vrijeme i »iskustveno« znanemo da je naša Zemlja tek mala čestica u svemirskom beskraju. Iako nam sve na Zemlji izgleda statično i sigurno, naš je planet u stalnom pokretu. Osim što se za 24 sata okrene oko svoje osi (Tko je sposoban tu brzinu odmah usporediti s brzinom zvuka?), on se velikom brzinom okreće i oko Sunca. A opet, cijeli Sunčev sustav također je u pokretu. I naš Mjesec, koji izgleda nepomičan,

jer se ne okreće oko svoje osi, također je u tom zajedničkom kolu brzoga kretanja. Gledano s neke udaljene točke u svemiru, mi živimo na malom zrcu svemirske prašine, bačeni u beskrajno prazan prostor.

Iako nam svemir izgleda poprilično popunjen, a astrolozi zvijezde broje u milijardama, kad ga promatramo noću, zapanjuje nas činjenica da se njihova međusobna udaljenost računa u milijunima svjetlosnih godina! Udaljenosti između nebeskih tijela jednako su zapanjujuće kao i njihov broj i veličina. U tom pustom beskraju, s tek desetak planeta u najbližem susjedstvu, živimo i mi. I sve nam izgleda normalno, logično, sigurno, stalno i trajno! Ipak, kad god se ne

uljuljamo u taj prividni spokoj, dobro nam je znano gdje smo i što smo. Ne samo što su dani našega zemaljskog življenja izbrojani, već je i broj okretaja naše zavrćene »grude«, predvidljiv. Ona neće vječno kružiti oko Sunca, niti će zauvijek Sunce na Zemlju slati svoje životvorne zrake. Kao što je postojalo vrijeme kad nas nije bilo, i kad nikakva života nije bilo na našem planetu, tako će doći vrijeme, sa svom sigurnošću to možemo tvrditi, da na njemu nikakva života više neće biti.

U vremenu u kojemu jesmo, i na prostoru na kojemu živimo, jedna od najvažnijih čovjekovih težnja bila je – ne biti sam, premostiti udaljenosti, zblížiti se. Tek u naše vrijeme to se i ostvaruje zahvaljujući nezaustavljivu razvoju svih komunikacijskih pomagala. Stalno se ističe kako je najveći napredak u posljednjih stotinu godina ostvaren na području komunikacija. I u našoj zemlji najviše se radi upravo na tom polju. Ne grade se samo nove telefonske centrale sa svjetlovodnim kabelima, nego se probijaju tuneli, grade ceste, usavršuju svakovrsna prometala. Zahvaljujući Internetu sve su nam informacije na dohvat ruke. Više ne moramo kopati po knjižnicama i enciklopedijama. Jednostavnim upisom traženih podataka na računalu, pred nama se pojavljuje tekst koji, ako baš hoćemo, možemo bez prepisivanja unijeti u svoj rad. Preko Interneta moguće je gledati osobu s kojom se razgovara, kao što je moguće i izravno pratiti televizijske i radijske prijenose. Uskoro će u široku upotrebu biti puštena i videotelefonija. Već se koriste i mobiteli s kamerom i ekranom. Dakle, mogućnosti komunikacijske povezanosti između ljudi postaju sve savršenije, tako da ni najveća udaljenost više ne predstavlja nikakvu zapreku.

Unatoč svim povezujućim sredstvima, ljudi ipak, prema općenito raširenu uvjerenju, nikad u povijesti nisu bili toliko udaljeni jedni od drugih, niti im je toliko nedostajala razmjena mišljenja. Dapače, komunikacija među ljudima ubija se na svakom koraku. Ne samo da je televizija odvrtila međusobne poglede najbližih članova obitelji, nego je razbila i svaki začetak zajed-

ništva. Više u središtu pozornosti nije čovjek, bližnji, nego zlatno tele u obliku tele-vizora. Sve je manje pojedinaca koji uspijevaju odoljeti zamamnosti programa koji se nudi, pa više nema mjesta zajedničkom razgovoru, a još manje zajedničkoj molitvi, razgovoru s Bogom.

2. TELEVIZIJA U SAMOSTANU

O tome što je samo televizija učinila u međuljudskim odnosima mogu se ispričati tisuće stvarnih zgoda. Kao primjer poslužiti će i jedna izmišljena priča:

– U jednom samostanu, uz kapelu, nalazi se i dvorana za rekreaciju. U njoj je televizor s videom. U kapeli »vječno« gori vječno svjetlo. Budući da u svojoj kapeli rijetko imaju misu, u njoj se sestre zadržavaju prosječno sat vremena dnevno. U dvorani pokraj kapele ne gori vječno svjetlo, ali »gori« televizor, najmanje osam sati na dan. Većina sestara gleda televiziju oko tri sata dnevno, a samo jedna ostaje dugo u noć do kraja programa. Sve sestre mrmrljaju, prigovarajući joj kako to nije u redu i kako nije trebala dolaziti u samostan da bi cijelo radno vrijeme odsjedila pred televizorom. I sve to bez ijednoga dana odmora od televizije! Predstojnica, nošena žarom odgovornosti, kad nije uspjela ni osobno ni u zajednici odvratiti svoju sestru od pogubna i prekomjerna gledanja televizije, potražila je savjet kod svojih pretpostavljenih. Časna majka, ne želeći praviti slučaj od te naoko bezazlene navike, savjetovala je sestri predstojnici da bude strpljiva sa svojom sestrom i da joj ne dosađuje svojim neprestanim prigovorima. Kao dobar pedagog, časna se majka ponadala da će dotična sestra, ako je puste na miru, lakše doći do spoznaje kako nije u redu to što čini. No, godine su prolazile, sestre predstojnice su se mijenjale, mijenjali su se i ravnatelji Hrvatske televizije, ali dotična sestra nije promijenila svoje ustaljene navike. Ona je i dalje uporno, svakog dana, odsjedila svojih osam sati pred magičnom kutijicom, od koje se jednostavno nije mogla odlijepiti. Kad su istodobno bile dvije zanimljive emisije, ona je, ne osvrćući se na sestrinske primjedbe, drugu emisiju, koju nije mogla gledati,

snimala na video vrpcu. I čim bi završio televizijski program, na red je dolazilo gledanje snimljenoga materijala. Valja pripomenuti, radi boljeg razumijevanja, da je dotična sestra svojim radom izvan samostana sasvim pristojno privređivala za svoju zajednicu. Na poslu je od svih dobivala sve moguće pohvale, a besprijekorno je obdržavala i samostanski dnevni red. Nikad nije kasnila na zajedničku molitvu, kao ni na druge zajedničke obveze. Sve što je po kućnom rasporedu trebala činiti, savjesno je radila. Nije se bunila kad bi na nju došao red da opere hodnike, kupaonice, suđe ili izglrača rublje. U svemu je bila savjesna i temeljita. I da nije bilo televizora, njezina joj predstojnica ne bi imala što spočitnuti. Uostalom, ni u kapelu nije kasnila, niti je iz nje prva izlazila. I molila se pred vječnim svjetlom, kako je propisivao dnevni red. Jedina je nevolja bila što u tom rasporedu nije bilo navedeno kada i koliko se smije gledati televizija. Nju jednostavno nije smetalo što joj sestre prigovaraju. Svima je, bez ikakva ustručavanja ili srama, govorila kako je televizijski ovisnik. Televizijski program toliko joj je zanimljiv da ga jednostavno ne može ne pratiti. Ne gleda naša sestra emisije sumnjiva i nemoralna sadržaja. Ona prati, prema vlastitoj procjeni, samo ono što je duhovno uzdiže i što joj otvara nove vidike i spoznaje.

3. UBIJAJANJE SVAKE KOMUNIKACIJE ZAGLUPLJUJUĆOM GLAZBOM I NOĆNIM LUDILOM

Budući da u našoj lijepoj domovini još nitko nije istražio koliko redovnice prosječno gledaju televiziju, prema pojedinačnim ispitivanjima prosjek bi mogao biti tri-četiri sata dnevno.

U europskim zemljama i u SAD-u statistika prati gledanje televizije po životnoj dobi. Tako, u nekim zemljama, djeca predškolske dobi dnevno gledaju televiziju oko sedam sati. Tek nešto manje od naše sestre. Žene koje nisu zaposlene izvan obitelji, uz televiziju ponegdje prosjede gotovo cijelo radno vrijeme. I uopće se ne tuže na državu što im ne daje slobodne dane od toga svakodnevnog napornog zaduže-

nja! Kad bi za taj posao bile plaćene, sigurno ne bi toliko izdržale na istom mjestu, i to svaki dan, bez izuzetka, bez praznika i bez svetka.

Iako se gledanje televizije još uvijek ne smatra ovisnošću koja ugrožava društvo, ipak bi svaka zajednica koja se brine za svoje članove trebala voditi računa o tome kakvim se duhovnim sadržajem oni hrane. Ministarstvo zdravlja, osim što je zaduženo za liječenje, brine se i za to da narod ne uzima nezdravu i zatrovanu hranu koja će ugroziti tjelesno zdravlje nacije.

U našoj zemlji, kao ni u drugim demokratskim zemljama, još uvijek ne postoji Ministarstvo duhovnoga zdravlja. To je područje prešutno, uz četiri potpisana ugovora, uglavnom prepušteno Crkvi. A sve ono za što je Crkva zadužena, po sudu većine promatrača i kritičara crkvenih kretanja, malo tko shvaća ozbiljno. Ako nekomu trebaju činjenice i dokazi za takvu tvrdnju, uvjerit će ga da je po svoj prilici kandidat za kakvu istaknutu službu u našoj Crkvi, hijerarhijskoj i avangardnoj. Redovnici su, naime, sebe smatrali crkvenim preporoditeljima i duhovnim predvodnicima, neopterećenima okoštanim strukturama koje priječe svaki iskorak i stvarno življenje evanđelja. Njima bi se, kao avangardi, kad bi barem još nešto od nje zadržali, u novonastalim prilikama trebali pridružiti i nezaređeni vjeroučitelji. Jedino bi, možda, oni mogli pokrenuti sustavnije i odgovornije služenje masmedijima u pastoralu.

Pričom o redovnici i televiziji htjeli bismo samo potaknuti na razmišljanje o utjecaju masmedija na ljude općenito. Kad je televizija uspjela razbiti zajedništvo u mnogim samostanima, koliko li je njezin »uspjeh« veći u nesređenim, razorenim obiteljima, koje se stalno »bombardira« novim iskušenjima sa svih strana? Mladim ljudima otima se tako svaka prilika za razgovor i dublje upoznavanje. Najbolji primjer otuđenja može se naći u diskotekama, gdje zbog zaglušujuće glazbe i izluđujućeg ritma nikakav razgovor i ne dolazi u obzir.

Mnogi roditelji ne mogu se oprijeti teroru stalno novih i sve nesnosnijih oblika ponašanja. Ono što je u trendu ili modi,

mora se slijediti, koliko god to naivno, zlo ili nezdravo bilo. Kad se mladim ljudima ne ponudi nešto istinski vrijedno, onda iz inata, za »dišpet«, idu u drugu krajnost, u glupiranje. Tada boju kosu i obrve u crveno, zeleno, modro, ljubičasto, samo da skrenu na sebe pozornost. Kad ni tim ne uspijevaju, izlaze poslije pola noći. Što se trebalo dogoditi u glavama njihovih roditelja, kad takav samoubilački život svoje djece počinju smatrati normalnim? Zamislite roditelje koji uspijevaju mirno spavati dok im osamnaestogodišnja kćerka ili sin odlazi u noć, bez kontrole i bez ikakva osiguranja od zlih utjecaja, koji su u noći najmoćniji!

4. PLANETARNA RASPROSTRANJENOST MULTIMEDIJALNOG KOMUNICIRANJA

Televizija je tek jedan od masmedija, doduše najutjecajniji u posljednjih tri-desetak godina. Vrlo utjecajno priopćajno sredstvo bio bi i radio, zatim film, pa onda tisak, koji je ujedno i najstariji i koji se još uvijek poprilično dobro drži pred navalom novih mogućnosti javnog komuniciranja. Uskoro bi multimedijalno komuniciranje trebalo zauzeti prvo mjesto. Internet već nezaustavljivo postiže planetarnu rasprostranjenost.

Budući da u našoj zemlji još uvijek ne postoji Ministarstvo duhovnoga zdravlja, svatko komu je stalo do druge Isusove zapovijedi, morao bi učiniti sve što mu je u moći da od pogubnih utjecaja zaštiti one koje mu je Gospodin povjerio, tj. da se pobrine da njegovi bližnji ne konzumiraju štetnu hranu za dušu i ne žive u zagađenu duhovnom okolišu. Onima koji još ne znaju u kojemu stoljeću žive, valja svratiti pozornost na crkvene dokumente u kojima između ostaloga stoji da se duhovna hrana, tj. informacije o događanjima u svijetu, duhovnim potrebama, stilu življenja i razmišljanja, kretanjima u modi i svemu što ljude zanima, najuspješnije prenosi i širi masmedijima.

Kad bi samo netko istražio što se u ljepoj našoj domovini gleda, sluša i čita, pa analizirao sadržaj svega toga, bilo bi zanimljivo pogledati podatke u postocima.

Uz taj pregled valjalo bi priložiti i analizu vjerskog sadržaja. Način na koji se nudi vjerski sadržaj bio bi u središtu zanimanja, jer kako reče francuski književnik Corneille: »Način na koji daješ, daleko je važniji od onoga što daješ!« Trebalo bi proučiti i zanimanje za ponuđeni vjerski sadržaj, u usporedbi sa sadržajima drukčijeg predznaka. Tako bismo došli do određenih saznanja, npr. do toga koliki je utjecaj vjerskoga sadržaja na sveukupni život. Bilo bi zanimljivo ustanoviti prelazi li vjerska poruka nedostižnu znamenku od jedan posto u sveukupno ponuđenom i na zanimljiv način predstavljenom sadržaju.

Uostalom, može se analizirati i program Hrvatskog katoličkog radija ili vjerskih emisija u drugim masmedijima, kao i vjerski tisak, pa izračunati postotak vjerskog sadržaja. Može se doći i do približnih podataka o praćenju vjerskog sadržaja, kao i zanimanju koje vjerski sadržaj izaziva. Kad bi netko sve to vjerno i pregledno prikazao, zanimljivo bi bilo vidjeti koliki postotak u sveukupnom medijskom prostoru zauzima ono što ima pozitivni predznak, koliko prostora pripada vjerskom sadržaju, a koliko onomu što izgrađuje međuljudske odnose, što učvršćuje ljubav, obiteljski i međuljudski sklad, poštuje ljudsko dostojanstvo, vrhunsku ostvarenost u čovještvu, zajedništvu i svemu onomu što životu daje božanski predznak.

No, i bez sveobuhvatne analize može se s velikom vjerojatnošću ustvrditi, da je vjerski sadržaj u našem cjelokupnom medijskom prostoru još uvijek daleko manji od jedan posto. A i ono što se nudi pod vjerskim sadržajem, velika je vjerojatnost, u sličnu omjeru promiče vjersku poruku. Dakle, daleko ispod jedan posto. Tu će tvrdnju sigurno, bez ikakva suočavanja s činjenicama, pobijati oni koji pod vjerski sadržaj trpaju izvještaje o nadahnutim povijedima na bezličnim i besadržajnim crkvenim proslavama, koje s istinskim slavljem povezuje jedino naslov. Tako je npr. na Hrvatskom radiju, na svetkovinu Bogojavljenja 1999. godine, glavna vijest bila da je zagrebački nadbiskup blagoslovio stan sestara koje rade u katedralnoj sakristiji.

Slična dometa bila je i televizijska vijest o nadbiskupovu povratku iz Australije, koja je kao jedinu novost donijela informaciju da su ga u zrakoplovnoj luci dočekali generalni i pastoralni vikar, pročelnici kancelarije i tiskovnog ureda, i s njim se rukovali.

Poznavatelji crkvenih kretanja usuduju se ustvrditi da se u našoj životnoj sredini ništa bitnije neće promijeniti u sljedećih stotinu godina. Crkveni ljudi jednostavno se neće znati, niti moći, služiti najmoćnijim sredstvima sutrašnjice, kao ni današnjice, u svom pastoralnom djelovanju. Oni će Gospodnju njivu još dugo orati ralicom, jednostavno zato što ovladavanje suvremenim tehnikama obrađivanja iziskuje zahvatnu i napornu pripremu i organiziranost. A sve ono što traži timski rad, daleko je od ustanove u kojoj ne postoji unutarnja povezanost, vrednovanje stručnoga rada, pastoralno planiranje i podrška u radu. Naravno, uvijek je moguće očekivati izvanredne zahvate Duha Svetoga, koji, na žalost, nisu redovita pojava.

5. PRAVILNA UPOTREBA OBAVJESNIH SREDSTAVA

Ako je stvarno stanje i približno nalik spomenutim naznakama, ostaje pitanje koje svaki odgojitelj, roditelj i vjeroučitelj mora postaviti: što on može i mora učiniti za povjerene mu osobe, ne samo da ih zaštiti od negativna utjecaja koji se širi preko masmedija, nego da ih nauči pravilno se koristiti tim moćnim sredstvima.

U svojoj emisiji, prikazanoj 27. prosinca 1998. godine na Hrvatskoj televiziji, W. Oprah upozorila je na negativan utjecaj koji se širi s malih ekrana. Istaknula je kako je posebno nezdravo gledati svakakve emisije prije spavanja. Naš mozak nastavlja »preživjeti« primljene informacije i kad zaspimo. Stoga ona, koja živi od televizije, s ponosom svjedoči da svoj televizor najčešće drži isključen. Možda ništa nije toliko važno u odgoju koliko naučiti povjerenam osobe da se zdravo služe masmedijima. To je već danas zacijelo najvažnije područje odgoja.

Promatra li itko kako naš narod guta nezdravu duhovnu hranu što je nude mediji? U tome pogotovo prednjače polupismeni intelektualci, fakultetski zaglupljeni mudrijaši koji svoju dušu hrane klevetama, senzacijama i gorčinom zapakiranom u »žuti tisak« ili takozvane otvorene radijske i televizijske emisije. Trebalo bi samo napraviti vrijednosnu analizu onoga što se nudi i što se najviše »upija« s ponuđene medijske trpeze. Ni nezadovoljstvo opozicije ni samodostatnost vlasti nisu vrijedni našega prevelikog zanimanja, govorio je jedan novinar, a pogotovo ne utjecaja na naše duhovno ozračje.

To ne znači da ne treba biti informiran. Neki misle da će tek iz mnoštva ponuđenih informacija dobiti pravu sliku, što ipak ne mora odgovarati realnosti. Naprotiv, većina onih koji su naklonjeni vlasti sve negativno ponuđeno u medijima protumačit će kao neistinu i zlonamjerno ocrnjivanje, dok će oni neskonu vlasti sve prihvaćati kao najobjektivniju stvarnost.

6. VJERONAUKE PREKO INTERNETA

Dugoročno gledano, treba da već sada pripremamo djecu koja će, kad odrastu, odgojiti svoju djecu, da se umiju služiti novim masmedijima koji će tada biti najutjecajniji. Velik bi korak u tom smjeru bio kad bi vjeroučenici dopunjavali znanje iz vjeronauka preko Interneta, kad bi u pastoralnim i župnim središtima mogli posuditi diskete sa zanimljivim i poučnim sadržajima, kad bi sami izrađivali župne WEB-stranice. Učenici koji imaju videokamere mogli bi se uključiti u snimanje dokumentarnih filmova s vjerskom tematikom i moralnom poukom.

Vrijeme je, već odavno, da se sva sredstva društvenog priopćivanja uključe u pastoralni rad. Masmediji su izvrsna sredstva i za širenje Radosne vijesti, i svakovrsnih vjerskih sadržaja. Sposobni vjeroučitelji zaposlit će vjeroučenike u stvaranju župnih novina. Na računalu sve mogu pripremiti! S vjeroučenicima se mogu pripremati zanimljive zidne novine, koje se svake subote postave u crkvenom predvorju ili na ne-

kom drugom zgodnom mjestu na kojemu se mogu čitati cijeli dan kad god tko želi. Osim redovitih župnih obavijesti, tu se mogu staviti najave raznih pastoralnih poticaja i pothvata. Zanimljivi će biti i dječji sastavci, pjesme, crteži. A ono što je najbolje može se uvrstiti i u župni list.

Čak se i papa Ivan Pavao II. podičio kako je kompjutor promijenio njegov život. Bilo bi zanimljivo istražiti koliko se naših vjeroučitelja služi računalom. A svi rade u prosvjeti!

Zašto se na vjeronauku ne bi koristile videoprojeksije? Videoteke već godinama nude filmove koji obiluju nemoralnim sadržajem. Kad ćemo u našoj Crkvi uspjeti otvoriti videoteku u kojoj ćemo vjeroučiteljima i svima zainteresiranima nuditi filmove poučna sadržaja?

Kad ćemo u Crkvi u Hrvata pročitati vijest slična sadržaja: »Talijanska Crkva još jednom svjedoči o svojem zauzimanju da njezin glas i mišljenje o različitim pitanjima čuje što veći broj ljudi. Zbog toga će na WEB-stranici Talijanske biskupske konferencije (CEI) od 1. siječnja 1999. godine svi 'posjetitelji' moći pronaći određene podatke o filmovima od 1990. godine. 'Skede' sadrže podatke o glumačkoj ekipi, radnji filma i njegovom uspjehu, ali i moralno-etičku procjenu filma i 'preporučljivost' u pastoralne svrhe. Pristup toj bazi podataka je besplatan, i to na Internet adresi CEI-ja www.chiesacattolica.it. Osim jednostavnog pretraživanja, korisnici Interneta moći će tražene podatke dobiti i preko 60 'tematskih jedinica', među kojima su obitelj, mladež, odgoj, filmovi za djecu, New age, biogenetika, Biblija, Isus, duhovnost i druge. Na tome projektu zajednički rade Nacionalno povjerenstvo za vrednovanje filma, Nacionalni ured za sredstva društvenoga priopćivanja, Katolička udruga kinematografa i Katolička informativna agencija SIR.« (Vijest od 12. prosinca 1998. objavljena u IKI.)

Neke župe već imaju svoje WEB-stranice na Internetu. Vjeroučenici koji se njime služe sa zadovoljstvom će pratiti razna područja iz župnog života. Dat će dapače živost i poticaj pastoralnom radu. A služe-

nje Internetom ništa ne stoji osim potrošenih telefonskih impulsa.

Bilo bi poželjno da svaka biskupija ima i svoju radiopostaju, kao što to imaju mnoge razvijenije i nerazvijenije zemlje od naše, te da se vjeroučenici uključe u stvaranje programa za svoje vršnjake.

7. PRVI AREOPAG NOVOGA DOBA

Pastoralni rad, osobito katehizacija, nazamisliv je bez masmedija. Tako, između ostaloga, u pastoralnoj uputi »Nadolaskom novoga doba« stoji da je »prvi areopag novoga doba svijet komunikacije, koja sve više objedinjuje čovječanstvo te ga čini – kako se običava reći – 'svjetskim selom'. Sredstva društvenog priopćivanja vrše tako važnu ulogu da za mnoge postaju glavnim sredstvom informacije i obrazovanja, vođenja i savjetovanja za pojedinačno, obiteljsko i društveno ponašanje« (Aetatis novae, br.1). Ta je rečenica prepisana iz »Redemptoris Missio«, a odnosi se prije svega na radio i televiziju. Broj 2, u posljednjem crkvenom dokumentu o masmedijima, još je konkretniji! (AN 2, 3)

Iako je Crkva svjesna da se »sredstva priopćivanja mogu upotrijebiti tako da se evanđelje naviješta, kao i da se istisne iz ljudskih srdaca« (AN 4, str. 11) te da je »za mnoge ljude stvarnost ono što im sredstva priopćivanja kažu da je stvarnost« kao i to da »moć medija bilo jača bilo uništava tradicionalne uporišne točke religije, kulture i obitelji«, u daljnjem tekstu tek će se naći blagi poticaj da se ta najmoćnija sredstva u potpunosti uključe u pastoralni rad i da im se prizna odgovarajuće mjesto u crkvenom djelovanju. Odmah u sljedećoj, petoj točki dokument se gubi u pukom moraliziranju i zapažanju kako se »u praksi, često posve službeno, omalovažava javna odgovornost za upotrebu eterskih valova. Postoji sklonost da se uspjeh ocjenjuje prema dohotku, a ne prema usluzi. Profiterstvo i interesi propagandnih stručnjaka nedopustivo utječu na sadržaj sredstava priopćivanja: više se cijeni popularnost nego kakvoća, te se nameće najmanji zajednički nazivnik«. I tako slično.

Dokument vrlo dobro razrađuje i mogućnost da sredstva priopćivanja budu u službi ljudi i kulture, te zaključuje da su oni »darovi Božje providnosti« (AN 8, str. 18), upućujući na »teologiju komunikacija« i na to da je »upotreba sredstava javnog priopćivanja postala nezaobilazna u naviještanju vjere (evangelizaciji) i u katehezi« (AN 11, str. 21). Štoviše, tu je i poziv na dokument Pavla VI. »Evangelii Nuntian-di«: »Crkva bi se osjećala krivom pred svojim Gospodinom kad se ne bi služila tim moćnim sredstvima, koja ljudski um svakoga dana sve više usavršava«, jer bi – »u smislu dokazane djelotvornosti staroga načela 'vidjeti, prosuditi, djelovati' – trebalo pri evangelizaciji posvetiti posebnu pozornost audiovizualnom aspektu medija« (AN 11, str. 22). Dokument nadalje ističe da »Crkva mora razvijati, sačuvati i promovirati svoja vlastita, specifično katolička sredstva i programe za društvenu komunikaciju. Tu pripadaju: tisak i izdavaštvo, radio i televizija, uredi za informiranje i odnose s javnošću, ustanove i programi odgoja za praksu i problematiku društvenog komuniciranja, istraživanje na medijskom polju« itd. (AN 17, str. 28). Komunikacija bi trebala biti sastavni dio svakog pastoralnog plana (AN 17, str. 29), jer »u današnjem svijetu, koji je pod tolikim utjecajem sredstava javnog priopćivanja, moraju npr. oni koji su u crkvenoj službi imati barem ispravnu cjelovitu predodžbu o tome koliki je utjecaj što ga nove informacijske tehnologije i sredstva priopćivanja vrše na pojedince i društvo« (AN 18, str. 29).

I Sveti je otac zapazio da se zanemaruje taj veliki suvremeni »areopag«: »Prednost se daje općenito drugim sredstvima za naviještanje evanđelja i za odgoj, dok se sredstva javnog priopćivanja prepuštaju inicijativi pojedinaca ili malenih skupina koje ulaze u pastoralno planiranje tek na sporedna vrata« (AN 20, str. 32). Kod nas ne ulaze još ni na sporedna vrata. Još se puno toga lijepoga preporuča, posebno biskupima i biskupskim konferencijama, u broju 21. Zanimljivo je ipak da se traži da »problem sredstava priopćivanja« treba staviti u sve pastoralne planove. To očito

nije »lapsus linguae«, jer za Crkvu su sredstva priopćivanja još uvijek problem, a ne pomagala u pastoralnom radu.

8. MANJKAVOST KATEHEZE

Crkveni dokumenti ipak ističu potrebu služenja obavjesnim sredstvima u pastoralu. Ukoliko se ne vodi računa o utjecaju masmedija, kateheza je manjkava i nepotpuna. To bi bilo kao kad zemljoradnici ne bi pazili na vremenske uvjete. Iako neobrazovani zemljoradnik nikad neće sustavno sijati žito u suhu i nepripremljenu zemlju, dotle školovani vjeroučitelji ustrajno bacaju riječ Božju na neobrađeno tlo. Kako, inače, protumačiti činjenicu da većina vjeroučenika poslije primanja sakramenta kršćanske zrelosti, svete potvrde, redom napušta vjersku praksu? Umjesto da odgovorno počnu živjeti svoju vjeru, oni se upravo tada u najvećem broju udaljuju od Crkve. To se događa već desetljećima. I je li itko u našoj Crkvi išta pokrenuo da se to žalosno stanje promijeni? Neškolovani ratari ne bi dopustili da im usjevi iz godine u godinu tako propadaju!

Ništa se ne može postići neprestanom kuknjavom kako je sve pošlo naopako, kako zlo vlada svijetom i kako nastupa novo doba tame. Uostalom, već se u prvom razredu djecu uči da tamo gdje je gust mrak, i malo svjetlo mnogo znači, i jače je i od najgušće noći. Ako se dobri ljudi, a pogotovo ako su još i kršćani, ujedine, i zajedno upale svoja mala svjetla radosnoga življenja vjere, tada će se mnogo bolje vidjeti u tunelu kroz koji se prolazi.

9. KATASTROFIČKA FILMSKA MODA

Obavjesna sredstva, koliko god utjecajna bila, sama po sebi nisu ni dobra ni zla. Sve ovisi o tome tko njima upravlja. Ako se tim prijenosnim informacijskim sredstvima netko zna vješto služiti, još ne znači da je sve u redu. Dapače, ako je za upravljačem zao čovjek, onda mu se najbolje skloniti s programa. U Crkvi se najčešće događa druga mogućnost: tim zahvatnim sredstvima upravljaju uglavnom

dobri, ali nedovoljno osposobljeni i nedovoljno, za takva moćna sredstva, spretni i okretni ljudi. Zbog toga i ne privlače veću pozornost sadržajem koji nude.

Sve bi jasnije valjalo upozoravati vjernike da dobro pripaze ne pripadaju li skupini najnaivnijih potrošača svakovrsnih medijskih prerađevina. Dok sve više vode računa o kakvoći hrane koju jedu, dotle gotovo uopće ne paze čime hrane svoju dušu! Ta činjenica sve više zaokuplja i vodeće ljude u Crkvi.

»Kinematografija uspijeva pobuditi tišuća pitanja i raspolaže snagom za produbljenje pučke podsvijesti. No, istodobno postoji katastrofička moda koja nastoji pobuditi smušena pitanja, nepotrebne tjeskobe, mračna traganja«, izjavio je predstojnik Papinskog vijeća za kulturu, kardinal Paul Poupard, predstavljajući na Papinskom sveučilištu Svetoga Križa u Rimu knjigu »Bog Kalifornije – kinematografski New age« koju je napisao prof. Claudio Siniscalchi.

»New age ponavlja da ima spasenjsku poruku, da pronalazi tajnovitu dubinu stvorenja u izvanzemaljcima i u snagama uma koje lutaju svemirom. Potičući osjećajnost i propovijedajući nejasni sklad, New age je u kinematografiji našao svoje gnijezdo.« Predstojnik Papinskog vijeća za kulturu potom je prikazao obilježja zbog kojih je New age doista opasna pojava. »Kršćansko shvaćanje smisla, radosti i spasenja, New age smatra previše zahtjevnim, pa stoga kao 'bolji' predlaže susret s izvanzemaljcima. Vjera u Uskrsnuće mrtvih nadomještena je znanstvenom fantastikom, susretima s nestalim i mrtvim osobama, kao i životom koji lebdi između neba i zemlje. New age je tipična pojava postmoderne kulture koja se temelji na 'slaboj misli', etičkom relativizmu i konzumizmu. To je plod procesa udaljavanja od Oca kojega se ne shvaća kao izvor života već prisile«, zaključio je kardinal Poupard. Ta Ikina vijest objavljena je i u prosinačkom »Svjetlu riječi« pod naslovom »Kinematografija je gnijezdo New Agea«.

Katastrofička moda koja nastoji pobuditi smušena pitanja, sve je prisutnija svojom »puninom praznine«:

»Jednog dana, neki poznati profesor filozofije otiđe jednom mudracu da porazgovara s njim o Bogu, meditaciji i tisuću drugih tema. Tek što ga pozdravi, razveza svoju priču bez kraja o svim filozofijama, o dobru, o zlu, o životu...

– *Došli ste iz daleka. Dopustite mi da Vas poslužim čajem!*

No, profesor nastavi sa svojim pitanjima o smrti, paklu, čistilištu, Bogu, odmetnutim anđelima, nirvani, Muhamedu, Budi...

– *Samo malo strpljenja, reče mudrac. Tko zna, možda će šalica čaja riješiti vaša pitanja.*

Profesor pomisli da gubi vrijeme. Taj mu je pustinjač izgledao čudan. Kako bi se odgovor na duhovna pitanja mogao nalaziti na dnu jedne čaše čaja?

Mudrac je ipak nalijevao čaj u šalicu svog posjetitelja. Tekućina uskoro preplavi šalicu do vrha, i ispuni tanjurić, a mudrac nastavi lijevati.

– *Stanite! – zavikne profesor. Ne vidite li da je šalica puna?*

– *Vi ste kao ova šalica čaja, pouči ga mudrac. Vaš je duh pun upita, i nema ni najmanje mjesta da primite ijedan moj odgovor. Dočim ste ušli, bujica vaših riječi preplavila je moje prebivalište. Vratite se kući, ispraznite svoju čašu i vratite se kad u sebi uredite malo prostora. (Osho Rajneesh, »Actualité des religions«, 1/1999.)*

Tko pozornije prati medije, zapaziti će da oni vrve upravo takvim pitanjima kakva je mudracu postavio uvaženi profesor filozofije.

10. KAKVE PORUKE ZRACE VJEROUČITELJI?

Najutjecajniji je medij ipak čovjek. Tko je ispunjen radošću i osmišljeno živi svoje dane, taj oko sebe širi dobre vibracije. Ako još ima prigodu raditi u masmedijima, i ako ima novinarskog dara i redakcijske potpore, Radosnu će vijest širiti i izvan svoga okruženja. No, danas ne treba biti novinar da bismo moćnim medijskim sredstvima širili Radosnu vijest. Sjećam se jedne starice koja je jedne subote prolazila ispred splitskog Hrvatskog narodnog kazališta. Susreo sam je neposredno prije re-

dovite emisije na Radiju. Bio sam zamišljen i loše raspoložen. Ugledavši pogrbljenu staricu, zastao sam. Isijavala je neobičnu radost. Nije se glasno smijala, ali njezine oči i njezino cijelo lice bili su ozareni nekim čudesnim izrazom sreće, koju je rasipno širila oko sebe. Primijetio sam i druge prolaznike kako se okreću za staricom, i oradošćeni nastavljaju svojim putem. I ja sam podlegao tom nesvakidašnjem radosnom udaru. Raspršilo se moje neraspoloženje pred emisiju i počeo sam razmišljati o starici. Po svoj prilici, ona nije bila ni svjesna što je tog jutra učinila. Svi oni koji su je susreli, i nehotice su bili obasjani vedrinom i radost su i sami, neprimjetno, dalje širili. Netko je od onih ljudi koji su tog jutra susreli staricu, telefonirao svojoj rodbini na Novom Zelandu, i tog puta nije se jadao na loše gospodarsko stanje, nego je govorio kako je u Hrvatskoj uglavnom ipak lijepo. Netko je zaustavio već otrcani razgovor o kunama, i ukazao na ljepšu stranu života, za koju je svatko odgovoran. Netko je tog jutra shvatio da je glavni posao svake oporbe da stvara neraspoloženje kod građana, da ih po svaku cijenu uvjeri kako im nikad nije bilo gore, kako je aktualna vlast sve upropastila, kako su na vlasti sami lopovi i nemoralni tipovi, te kako nema drugog izlaza iz najteže krize u povijesti, sve dok oni ne dođu na vlast. Onaj tko je shvatio i metode kojima se svaka vlast služi da ostane na vlasti, nije dopustio da stranačka razračunavanja zagorčaju njegov život, nego se okrenuo onom što sâm može učiniti da bude bolje i ljepše onima s kojima živi, i koje mu je Bog povjerio da žive u njegovoj blizini i u njegovo vrijeme.

11. OD POTROŠAČA DO PROIZVOĐAČA

Potrebno je mijenjati podložnički i gotovanski mentalitet. Umjesto da budemo potrošači raznoraznih medijskih preradevina, ljudi Crkve i u Crkvi trebaju napokon postati proizvođači medijske robe i nametnuti se svojim sadržajem. Samim kukanjem nad žalosnom medijskom situacijom u svijetu, ne stiže se nikamo. U medijskoj tami mnogo je vrjednije upaliti i malo svjetlo, te podržavati i razvijati sve što svijetli istinom i dobrotom.

Sadržaj koji prenose sredstva društvenog priopćivanja postao je najunosnija roba, koja se izvrsno prodaje. Stoga je glavni kriterij trgovine: koliko donosi zarade? Kinematografi, tj. oni koji ih vode, ne gledaju je li film nemoralna sadržaja, nego jedino koliko će zaradu donijeti. Isto vrijedi i za druge medije.

Služenje medijskim sadržajima traži, nadalje, izuzetnu discipliniranost. U sve zahtjevnijoj ponudi, valja naučiti birati. Samo disciplinirani korisnici ponuđene medijske robe mogu odoljeti njezinim napastima i korisno ih upotrebljavati. Inače, postanemo njihovo roblje, bezglava masa pogodna za svakovrsne manipulacije.

Od masmedija se ne može pobjeći. Oni su stvarnost s kojom valja živjeti i kojom se treba služiti. Postoji, naravno, stalna pogibelj, da se moćnici posluže masmedijima za svoje ciljeve. Od njihova utjecaja nitko nije izuzet. No, umjesto bježanja od stvarnosti, kršćanstvu više priliči suočenje: tu, u tom i takvu svijetu, valja nama živjeti i raditi, služeći se i suvremenim sredstvima komunikacije.